

ПРАВОВА ОСВІТА

УДК 347.8(0820)

І. М. Сопілко,
доктор юридичних наук, професор

В. Б. Череватюк,
кандидат історичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АВІАКОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ

У статті узагальнені результати проведення Всеукраїнської конференції молодих учених і студентів «Аеро-2016. Повітряне і космічне право». Автори проаналізували найновіший науковий доробок молодих вчених і студентів у сфері повітряного і космічного права, вивчили участь молодих правників у реформах авіакосмічної галузі, вказали на основні чинники, що перешкоджають цим процесам.

Ключові слова: повітряне право, космічне право, авіакосмічна галузь, проблеми правового регулювання, молоді вчені, студенти, авіаційні підприємства, безпека.

И. Н. Сопилко, В. Б. Череватюк

Проблемы правового обеспечения деятельности авиакосмической отрасли

В статье обобщены результаты проведения Всеукраинской конференции молодых ученых и студентов «Аэро-2016. Воздушное и космическое право». Авторы проанализировали научный потенциал молодых ученых и студентов в сфере воздушного и космического права, изучили участие молодых юристов в реформах авиакосмической отрасли, указали на основные факторы, препятствующие этим процессам.

Ключевые слова: воздушное право, космическое право, авиакосмическая отрасль, проблемы правового регулирования, молодые ученые, студенты, авиационные предприятия, безопасность.

I. Sopilko, V. Cherevatyuk

Problems of legal maintenance of activity of the aerospace industry

The paper summarizes the results of the All-Ukrainian conference of young scientists and students «Aero 2016. Air and Space Law». The authors analyzed the scientific potential of young scientists and students in the field of air and space law, studied the participation of young lawyers in the reforms of the aerospace industry, pointed out the main obstacles to these processes.

Key words: air law, space law, the aerospace industry, the problems of legal regulation, young scientists, students, aviation service, security.

Постановка проблеми та її актуальність.

Активний розвиток правової системи України на сучасному етапі, зумовлений процесами інтеграції та глобалізації, вимагає посиленої уваги до підготовки нормативно-правових актів, з метою вдосконалення національного законодавства, адаптації його до законодавства Європейського Союзу, а також підвищення загального рівня ефективності правового регулювання, в

тому числі у сфері повітряного і космічного права. Актуалізація питань правового забезпечення авіакосмічної галузі пов'язана з істотними змінами в комплексі космічно-правових відносин та їх новими видами. У зв'язку з цим великого значення набуває пошук нових можливих напрямів та удосконалення наявних способів вирішення актуальних космічно-правових питань з метою забезпечення прогресивного ро-

звитку міжнародного та національного космічного права. Крім того, залишається цілий ряд невирішених питань лібералізації та «дерегулювання» повітряного простору, які перетинаються з питаннями суверенітету держав та виконанням ними зобов'язань у сфері міжнародного повітряного права. Процеси інтеграції, будучи характерними для сьогодення, дуже щільно пов'язані з вищезазначеними тенденціями та мають неабиякий вплив на виконання державами взятих на себе зобов'язань у сфері міжнародного повітряного права з урахуванням суверенних прав держав та їх економічних інтересів.

Мета даної статті – проаналізувати результати Всеукраїнської конференції молодих учених і студентів «Аеро-2016. Повітряне і космічне право» і внести пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання авіакосмічної галузі.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми правового регулювання авіакосмічної галузі розглядають у своїх дослідженнях В. Доценко, В. Семеняка, В. Рибачок та ін.

Виклад основного матеріалу. 24 листопада 2016 року в Навчально-науковому Юридичному інституті Національного авіаційного університету відбулася Всеукраїнська конференція молодих учених і студентів «Аеро-2016. Повітряне і космічне право». Щорічне проведення цього наукового заходу є свідченням важливості питань, пов'язаних із правовим регулюванням авіакосмічної галузі.

Пленарне засідання конференції відкрили: Володимир Ісаєнко – в. о. ректора, доктор біологічних наук, кандидат технічних наук, професор, академік Академії наук Вищої школи України, заслужений працівник освіти України, Ірина Сопілко – директор НН ЮІ НАУ, доктор юридичних наук, професор. Виступаючи відзначили, що проведення щорічної конференції – це певне підведення підсумків зробленого за рік у сфері повітряного і космічного права. Було також зауважено, що учасниками конференції в переважній більшості є студентство, яке, починаючи з перших курсів, вже добре розуміє важливість успішного оволодіння не тільки програмним матеріалом, а й навичками дослідження, і усвідомлює, що одним із факторів, який впливає

на рівень розвитку України, є досконале законодавство, в тому числі й належне правове регулювання авіакосмічної галузі.

Своїми думками з присутніми поділились відомі українські вчені, керівники авіаційних підприємств, представники державних структур, судді та юристи-практики, які безпосередньо вирішують складні правові проблеми, пов'язані із сертифікацією, конкуренцією, приватизацією, банкрутством, маркетингом, менеджментом та іншими аспектами космічного та повітряного права.

З цікавістю була заслухана доповідь Галини Суслівської – керівника Інституту ІСАО, професора, заслуженого працівника вищої школи України, експерта ІСАО, яка наголосила на правових аспектах управління безпекою в цивільній авіації. Представники суддівського корпусу, Костянтин Бабенко – член Науково-консультативної ради при Вищому адміністративному суді України, професор кафедри університетської освіти і права Університету менеджменту освіти Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, Олександр Константій – науковий консультант Управління забезпечення діяльності судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, доктор юридичних наук, Богдан Санін – суддя-спікер Окружного адміністративного суду м. Києва, у своїх виступах зосередили увагу на проблемах судової реформи та актуальних питаннях розгляду судами справ за участю Державної авіаційної служби, наголосивши на деяких прорахунках Державіаслужби та її неналежної підготовки до судових засідань. Достатньо критичними були доповіді Президента ПП «Юридичне бюро Рижого», кандидата юридичних наук Володимира Рижого та першого заступника генерального директора Комунального підприємства «Міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни)» Олега Петровського, які наголосили на відірваності теорії від практики в сфері авіаційного права та окреслили перешкоди на шляху до прийняття необхідних нормативно-правових актів, зокрема таких, як Закон України «Про аеропорти» та ін.

Ще один блок важливих питань, які дискутувалися на пленарному засіданні конференції,

стосувались визначення умовної межі між повітряним і космічним просторами. Було відзначено, розв'язання проблеми делімітації повітряного і космічного просторів має відбуватися шляхом прийняття міжнародно-правової договірної норми на основі чітко вираженої згоди держав. Це потрібно здійснювати на підставі загально-визнаних принципів і норм міжнародного повітряного і космічного права, а також національного законодавства із забезпеченням суверенітету, територіальної цілісності та національної безпеки держав. На цьому наголосили у своїх виступах Віктор Доценко – професор кафедри теорії права та держави Навчально-наукового Інституту права Університету державної фіскальної служби України, доктор юридичних наук, професор та Василь Семеняка – керівник сектору цивільно-правових досліджень Міжнародного центру космічного права, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник. У пленарному засіданні конференції також взяли участь Анатолій Колодій – професор кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, Володимир Осадчий – професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, Михайло Козич – голова Професійної спілки авіапрацівників України, Вікторія Рибачок – Віцепрезидент ПП «Юридичне бюро Рижого», кандидат юридичних наук, Дмитро Бугайко – провідний науковий співробітник, інструктор інституту ІКАО Національного авіаційного університету, кандидат економічних наук, доцент, Юлія Заболотна – начальник юридичного відділу Комунального підприємства Міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни), Олександр Хрімлі – суддя Київського апеляційного адміністративного суду у відставці, кандидат юридичних наук, Катерина Шелест – старший сержант, інспектор прикордонної служби відділу прикордонної служби «Жуляни» Окремого контрольно-пропускного пункту «Київ» та ін.

Під час секційних засідань в результаті дискусій, були сформульовані наступні важливі загальні положення про особливості сучасного

стану розвитку повітряного та космічного права. Зокрема відзначено, що сьогодні виникає потреба у вдосконаленні та розвитку процесів обміну інформацією між державами про національні механізми, які регулюють і визначають шляхи вирішення проблеми попередження утворення космічного сміття, посилення контролю за приватними операторами навігаційних, телекомунікаційних космічних систем, космічних засобів дистанційного зондування Землі.

Крім того, в умовах інтеграції України в Європейський Союз, правове регулювання функціонування повітряного транспорту має бути одним із пріоритетних напрямів у вдосконаленні системи законодавства України. Від його якості залежить динаміка розвитку країни загалом і темпи адаптації національної економіки до ефективного економічного співробітництва у Європейському Союзі зокрема. В наш час відбувається активний процес реформування авіаційного галузі національної економіки, створення на цій основі нового повітряного законодавства. Водночас правозастосовна практика вказує на низку невирішених проблем, які мають принципове значення, зокрема, щодо розробки і реалізації законодавчої бази про особливості функціонування програми ЄС «Єдине Європейське Небо» (SES) в Україні, нормативного регулювання шумових викидів повітряних суден у відповідність із положеннями європейських нормативно-правових актів, також слід забезпечити правове регулювання підвищення кваліфікації пілотів згідно з вимогами та стандартами Європейського Союзу.

Учасники конференції наголосили, що у сучасних умовах публічно-правовий механізм реалізації державної політики у галузі авіації та використання повітряного простору України слід розглядати як цілісне, комплексне утворення, що охоплює собою системо впорядковану сукупність правових інститутів і засобів, спрямованих на формування стратегії розвитку, визначення завдань, функцій, умов діяльності в галузі авіації та використання повітряного простору України, застосування заходів безпеки авіації, прийняття загальнообов'язкових авіаційних правил України, здійснення державного контролю за їх виконанням та встановлення відповіда-

льності за їх порушення. Указаний механізм, крім іншого, передбачає необхідність: встановлення критеріїв та відповідного рівня безпеки авіації; проведення планових та позапланових перевірок, інспектування суб'єктів та об'єктів авіаційної діяльності; здійснення контролю за проведенням коригуючих дій суб'єктами авіаційної діяльності; встановлення заборони, скасування, тимчасового припинення або зміни виконання будь-яких видів польотів і авіаційної діяльності у разі виявлення загрози безпеці авіації або їх невідповідності встановленим стандартам і авіаційним правилам України; накладення штрафів та вжиття інших заходів щодо забезпечення безпеки авіації.

Звичайно ж, головним результатом конференції є здійснення подальшої роботи з удосконалення чинного законодавства України, яким регулюється діяльність повітряного права України загалом та його окремих інститутів.

Так, з метою втілення положень Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері космічної діяльності на період до 2032 року» від 30 березня 2011 р. № 238-р, було запропоновано сформувати відповідну нормативно-правову базу з питань правового регулювання:

- створення національної системи геоінформаційного забезпечення та проведення моніторингу надзвичайних ситуацій як складової частини європейської програми Глобального моніторингу в інтересах довкілля та безпеки – GMES і світової Системи глобального огляду Землі - GEOSS (з метою створення внутрішнього ринку космічних даних, розроблення та впровадження метрологічно забезпечених технологій їх оброблення, розвитку міжнародного співробітництва) та забезпечення експлуатації заінтересованими користувачами її інформаційних сервісів;

- забезпечення охорони прав інтелектуальної власності у сфері космічної діяльності шляхом, включаючи укладення міжнародних договорів з цих питань;

- розробка механізму залучення приватного капіталу до виконання державних програм розвитку космічної діяльності з урахуванням особливостей державно-приватного партнерства у

сфері космічної діяльності з визначенням мотиваційних критеріїв фінансування приватним сектором державних космічних програм [1].

Також була висловлена думка про втрату актуальності Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції реформування транспортного сектору економіки» від 9 листопада 2000 р. № 1684. Натомість відзначено введення в дію розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 року» від 20 жовтня 2010 р. № 2174-р з визначенням пріоритетних заходів розвитку авіаційного транспорту. При цьому учасники конференції вважають за доцільне доповнити вказану Стратегію загальними рекомендаціями щодо підвищення ефективності діяльності повітряного транспорту шляхом:

- забезпечення більшої відкритості для входу на ринок нових авіаційних компаній, залучення приватного капіталу на основі досвіду інших країн, розвитку конкуренції в цій галузі транспорту, залишаючи за органами державного управління чіткі важелі впливу для забезпечення належного рівня безпеки на повітряному транспорті;

- аналізу нормативної бази, яка регламентує будівництво авіаційної інфраструктури, екологічні та інші питання на предмет їх відповідності законодавству ЄС, щоб при внесенні наступних поправок можна було здійснити необхідні зміни для більшої відкритості національного повітряного простору та залучення приватного капіталу [2].

Доповідачі також звернули увагу на недостатність інвестицій у розвиток галузі повітряного транспорту. Для їх активізації запропоновано ухвалити Закон України про взаємодію держави з приватними партнерами (державно-приватне партнерство). Ухвалення Парламентом такого Закону сприятиме залученню в українську економіку інвестицій у повітряні шляхи сполучення з елементами їх інфраструктури. При цьому доцільно розробити механізм гарантування державою приватному партнерові відшкодування економічно обґрунтованих витрат, виділення в оренду земельної ділянки для будівництва аеропортів та проходження всіх супутніх проце-

дур, а також ведення ефективної тарифної політики стосовно об'єкта договору.

Ще одне важливе питання, що обговорювалось під час конференції, – це правове регулювання авіації загального призначення. У цьому аспекті слід першочергово впроваджувати положення Регламенту Постанови Ради (ЄС) 2015/1088 від 03.07.2015 [3] щодо спрощення процедур технічного обслуговування для повітряних суден авіації загального призначення та Регламенту Постанови Ради (ЄС) 965/2012 від 05.10.2012; затвердити Концепцію розвитку безпілотних літальних апаратів України; Розробити та затвердити на рівні Кабінету Міністрів України перспективний план впровадження законодавства ЄС в Україні в частині нормативно-правового регулювання авіації загального призначення (цивільної авіації); враховуючи досвід європейський країн, Державіаслужбі у найкоротші строки розробити пропозиції щодо можливості впровадження процедури допуску повітряних суден авіації загального призначення без обмежень міжремонтних строків служби щодо двигуна та гвинта тощо.

Висновки. Виступаючи на конференції висловили своє спільне бачення перспектив удосконалення правового регулювання авіакосмічної галузі, наголосили на необхідності розвитку інфраструктури авіаційного транспорту; забезпечення населення доступними, якісними та безпечними послугами з повітряних перевезень; посилення міжнародної діяльності України у галузі цивільної авіації; реформування системи управління галузі цивільної авіації.

Пропозиції та рекомендації, висловлені учасниками конференції, будуть впроваджуватись у навчальний процес, використовуватись для подальших наукових розробок, а також для удосконалення національного законодавства, в контексті адаптації до норм і вимог міжнародних стандартів.

Література

1. *Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері космічної діяльності на період до 2032 року:* розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 березня 2011 р. № 238-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/238-2011-%D1%80>.

2. *Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 року:* розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2010 р. № 2174-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2174-2010-%D1%80>

3. *Регламент* Постанови Ради (ЄС) 2015/1088 від 03.07.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avia.gov.ua/documents/Lotnapridatn/Pidtrimanya-lotnoi-pridatnosta/Povitriani-sudna/24924.html>

References

1. *Pro shvalennja Konceptcii' realizacii' derzhavnoi' polityky u sferi kosmichnoi' dijal'nosti na period do 2032 roku:* rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 30 bereznja 2011 r. № 238-r [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/238-2011-%D1%80>.

2. *Pro shvalennja Transportnoi' strategii' Ukrai'ny na period do 2020 roku:* rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 20 zhovtnja 2010 r. № 2174-r [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2174-2010-%D1%80>

3. *Reglament* Postanovy Rady (JeS) 2015/1088 vid 03.07.2015 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://avia.gov.ua/documents/Lotnapridatn/Pidtrimanya-lotnoi-pridatnosta/Povitriani-sudna/24924.html>